

Våre verdier

Taler

Erik Solheim

Dato

1 april 1989

Sted

Skien

Omstendigheter

SVs landsmøte

- 1 Om det å få barn. Hva er viktig for framtida?

Det er dette politikken handler om: Verdier og menneskesyn, ikke synet på enkeltsaker.

5

Særlig klart om vi tenker på 1980-åra. Egobølgen og Høyrebølgens tiår.

80-åra ga oss et samfunn der mange av oss fikk stadig tjukkere lommebok. Vi fikk større bil, båt kanskje, og større hus. Men fikk vi det bedre i Norge i 80-åra?

- 10 Jeg har spurt mange - på ferger, tog eller busser rundt om i landet. Jeg har ennå ikke møtt noen som mener at Norge ble et bedre land å leve i. At vi tar bedre vare på ungene våre enn før. At eldre har en mer verdig alderdom enn for ti år siden. At miljøet er bedre. At det er færre ensomme. At det er mindre kriminalitet eller færre som begår sjølmord.

15

Kampen om framtida er en verdikamp. Skal vi bygge samfunnet var på egoisme eller på rettferdighet? Det vil avgjøre om ungene våre kan få en trygg oppvekst.

Sjøl bor jeg på Grunerløkka i Oslo- kanskje det området i hele Norge som har flest narkomane, sniffere og folk med alkoholproblemer. Ofte går jeg gjennom hele ungdomsgjenger som du ikke kan veksle et eneste fornuftig ord med. "Gi meg et dunk a'dø".

20

Dette er høyrefløyens samfunn: Kaldt og hardt. Med økende urettferdighet.

- 25 Voldsbruk og kriminalitet. Utgiftene til sosialhjelp fyker til himmels. Vi foreldre er livredde for at ungene våre skal komme ut på skråplanet.

30 Kortsynt kutting i offentlige utgifter gjør ofte det harde samfunnet verre. En
eneste narkoman koster samfunnet minst ti millioner kroner om du legger
sammen utgiftene til politi, sosialkontor, helsevesen, hærverk. Jo flere
arbeidsledige og jo færre skoleplasser - jo flere ungdommer kommer ut å kjøre.
Likevel planla nesten alle landets fylker i fjor høst å spare nettopp på å legge ned
klasser ved de videregående skolene.

35 Dere kjenner vel alle definisjonen av en høyre- eller tilbakeskrittspolitiker: En
mann som er villig til å dø for sitt land, men ikke å betale skatt til det.

Jeg har et forslag til valgkampslagord for Høyre: Lavere skatt for de dannede
40 klasser er bedre for landet enn sjukehjemsplasser.

Høyrebølgen - egobølgen - har gitt oss et hardere samfunn. Ikke bare politisk.
Jeg tror den er en årsak til at god gammaldags høflighet er begynt å bli -
gammaldags. Jeg tenker på sånne ting som å reise seg for eldre på bussen eller å
45 stoppe bilen ved fotgjengeroverganger.

Jeg har det siste året reist rundt og besøkt og jobbet på en rekke sjukehem i
Norge. Jeg har vært med hjemmesjukepleiere og hjemmehjelpere rundt i
hjemmene.

50 Besøkene har overbevist meg om det største problemet for mange eldre er
ensomhet. Mange pleietrengende eldre treffer ikke et levende menneske fra
hjemmehjelpen går på torsdag til hun kommer tilbake uka etter.

55 Kanskje hver tredje nordmann sier på undersøkelser at: Jeg har ingen nær venn.

For ordens skyld: Politikerne kan selvsagt ikke skaffe folk venner. Men
politikkerne burde diskutere hva som kan gjøres for å forme et samfunn med mer
fellesskap og færre ensomme.

60 Et samfunn som bygger på den enkle moral i Arnulv Øverlands litt
gammelmodige dikt:

Det er en glede i livet
65 som ikke vendes til lede.

Det at du gleder en annen.

70

Det er den eneste glede.

Det er det neste generasjon ber oss om - ikke mer kroner og mer øre.

75 Tre dager gamle Mari spør meg også om hvordan vi behandler våre gamle i Norge - fordi det er et mål på samfunnets verdighet.

I 1985 reiste Gro til Hammerfest sjukehus. Jag tror dere husker fjernsynsbildene av hvordan hun holdt gamle mennesker i handa.

80

"Hjerterått", sa Gro den gang om eldreomsorgen.

"Vi har lagt fram en garanti for velgerne om å øke innsatsen i helsesektoren og ta i bruk ubrukte sjukehussenger, vi skal tredoble sykehjemsutbyggingen og øke
85 innsatsen i hele eldreomsorgen", skrev Gro (VG 22 08 85).

En gammel dame - minstepensjonist - jeg besøkte i Trondheim har fått 500 kroner mindre å rutte med i måneden. Bare i år har hun mistet støtte til matinnkjøp som diabetiker og støtte til telefon i hjemmet. Egenandelen for
90 hjemmehjelp er økt. Hun kan bare ta halvparten så mange drosjeturer på kommunenes regning. Vi har i dag færre sjukehjems plasser enn i 1980 - målt ut fra behovet. Etter at Gro overtok er det bare bygd en brøkdel av hva hun lovte.

Arbeiderpartiets "velgergaranti" om flere sjukehjems plasser viste seg å være reint
95 skrønemakeri. Det minner om den gamle politikeren som sa: "Jeg skal huske mine velgere, hvis dere bare glemmer mine valgløfter."

Vi har hatt to "eldrevalg" på rad. Politikken har flommet over av store ord. Likevel har SV hver eneste gang blitt nedstemt når vi har foreslått økt satsing på
100 eldreomsorgen.

Jeg vet ikke om de andre partilederne hører meg nå: Men jeg snakker rett til dere. SV vil nå i vår innby alle partier til et møte hvor vi sammen kan lage en opptrappingsplan for eldreomsorgen.

105

La oss heve eldreomsorgen over bikkjeslagsmålet mellom partiene. La oss bli enige om at uansett hvordan det går i norsk økonomi, så freder vi eldreomsorgen for nedskjæringer!

110

Tenk om vi i det minste kunne bli enige om å bygge skjermete enheter for senile og å bygge ut hjemmesjukepleie og hjemmehjelp i alle Norges kommuner.

115

De som skal vokse opp spør oss om det er jobber til dem. De vet at lediggang er roten til alt ondt. Derfor er full sysselsetting hellig for dem - og for oss i SV.

120

Dagens økonomer ser det visst annerledes. Mange mener at arbeidsløshet må til. Hør bare på datagrunnleggeren Sjur Svaboe: "Arbeidsledigheten er både for høy og for lav. Den er for lav til å få fart på Norge, men for høy med tanke på de mennesker som rammes."

125

Når to hender blir tatt ut av arbeid - da blir Norge fattigere. Ikke engang hundre økonomer skal få overbevist meg om at vi blir rikere av at færre jobber!

Norge har ikke en eneste ungdom å ofre av hensyn til vår konkurranseevne.

130

Arbeiderpartiet river nå i løpet av femti dager denne vinteren ned det arbeiderbevegelsen brukte femti år på å bygge opp. Tillit til at vi ikke kompromisset når det gjaldt rett til arbeid. Nå er det SV som bærer den sosialdemokratiske tradisjonen videre.

Det trengs nå mer sosialdemokrati og mindre sosialøkonomi i norsk arbeiderbevegelse.

135

Hadde det vært en borgerlig regjering som ga oss 130 000 ledige - da ville vel kjeften til Thorbjørn Berntsen gått ut av ledd. Hvor er du nå, Thorbjørn?

Hva mer spør de som skal leve på 2000-tallet om?

140

De spør om vi er på vei mot Chicago - mot det hjerterå samfunnet med stadig mer vold og kriminalitet.

Og det er ikke bare de som spør. I Rissa ved Trondheimsfjorden bor to pensjonister som heter Alf og Paul Skaret. Brødrene er i 60-åra. De er

uføretrygdet og bor aleine på et lite nedlagt bruk. En dag kommer et par unge karer rekende. Uten tillatelse tar de seg inn på låven og begynner å "reparere" den. Snart viser det seg at de ubudne gjestene ikke har penger til i gjøre ferdig "reparasjonen". Alf og Paul lar seg overtale til i reise til Sparebanken. Der tar de
150 ut 15 000 kroner av trygdepengene sine og gir til de ubudne gjestene. Som stikker av.

Alf Skaret anmelder saken til Uttrøndelag Politikammer. Navnet på gjerningsmennene er trolig kjent. Det samme gjelder bilnummeret. Likevel
155 henlegger Politikammeret saken omtrent før de har mottatt anmeldelsen. De har ikke tid til å bry seg med 15 000 kroner.

For mange mennesker er ikke lenger 15 000 kroner mye penger. For Alf og Paul er det mye. Men det viktigste er: Hva slags samfunn får vi når politiet tror at
160 krenkelser av eldre og uføretrygda kan måles i kroner og øre? Forstår de ikke at en sånn episode skaper angst blant langt flere - blant alle eldre, uføre, aleineboere i et bygdesamfunn? At folk føler seg som fritt vilt.

Så vil noen spørre: Beviser ikke denne nedrige forbrytelsen at Hagen og Syse har
165 rett?

Mitt svar er: Tvert om. Det er jo nettopp det kalde, egoistiske høyresamfunnet som skaper den økende kriminaliteten. Får Hagen og Syse det som de vil kommer Norge inn i samme voldsspiralen som i USA. Mer og mer kriminalitet
170 og stadig strengere straffer for i hindre enda mer kriminalitet.

En må jo hete Carl I. Hagen for ikke å forstå at når ett av Fremskrittspartiets hovedmål er å gjøre det lettere for ungdom å få tak i sprit og kjøpe voldsvideoer - så blir det flere som ruser seg, mer vold og mer kriminalitet!
175

En må jo hete Jan P. Syse for ikke å forstå at når Høyres mål er å øke forskjellene mellom folk så blir det flere arbeidsløse, flere sosialklienter og mer kriminalitet.

SV har alltid tatt den lille manns parti - enten det er mot private banker eller
180 offentlige skrankemennesker. Vi vil ikke finne oss i at folk som skaper utrygghet i en bygd slipper unna! Derfor må vi ha synlig politi i bymiljøene og lensmenn som har tid til annet enn tvangsauksjoner.

185 Men vi vil heller ikke finne oss i at de som hver eneste dag arbeider for et hardere samfunn skal stå fram som den lille manns forsvarere.

Vi tror ikke lenger på tjuven som roper stopp tjuven.

190 Det våre barn og barnebarn spør aller mest om er selvsagt miljøet. Dere husker sikkert TV-serien om året 2048, lagd av Petter Nome. I året 2048 - med ødelagt ozonlag, tørkekatastrofer, oversvømmelser av Europas storbyer, utarming av naturen - vil Mari om hun får leve ennå ikke være fylt 60 år.

195 Å snu denne utviklinga kan bare lykkes om vi gjør miljøsamfunnet til selve himmelretningen - vår samlende nasjonale oppgave- slik Einar Gerhardsen samlet hele folket om gjenoppbygginga etter krigen. Det krever politikere som kaller alle gode krefter til innsats - kirken og humanetikerne, fagbevegelsen og miljøbevegelsen.

200

Da må vi stoppe planene om utbygging av storflyplass på Hurum. Vi må stoppe prøveboringen etter olje i Barentshavet - se nå hva som skjer i Alaska. Vi må bygge ut jernbanen - ikke legge ned sidebanene i Valdres og andre steder.

205 Jeg er stor optimist. Jeg tror vi kan lykkes fordi jeg dag for dag ser hvordan alle menneskers holdning til miljøet endrer seg. I SV nekter vi å undervurdere det norske folk. Vi tror ikke du og jeg er skruppelløse egoister. Vi tror nesten alle er villige til å være med å ofre noe.

210 Det SV sto aleine om i går, mener nesten alle i dag. Det vi står aleine om i dag, kommer alle til å mene i 90-åra. Av og til er jeg er nesten så optimistisk som finnen som under den store finske vinterkrigen var aleine på post sammen med en kamerat, da de ble omringet av tusen russiske soldater.

215 Det var ingen vei ut og kameraten spurte om han ikke var redd.

Nei,- inte redd, inte. Inte alls. Bare bekymrad. For hur skal vi få begravat dom alla.

220 Dere kjenner kanskje det vitenskaplige eksperimentet hvor du hiver en frosk opp i en kjele med kokende vann. Den hopper umiddelbart ut. Men hvis du kaster frosken oppi mens vannet er kaldt og gradvis varmes opp, vil frosken bli

til vannet koker fordi nervesystemet ikke reagerer på gradvis endring.

225

Menneskeheten er i dag i en slik miljøtrykkoker. Hvorfor hopper ikke vi i Norge ut?

Svaret er: Fordi de fleste politikere i Norge ikke tør gjøre noe som monner. De tror de vil tape stemmer på upopulære tiltak.

230

De tar feil. De undervurderer folk. Langt de fleste ønsker at Norge bygger ut buss- og togtilbudene. At vi satser på fellesdrosjer og minibusser som går etter faste ruter. At vi får ekspresstog som bruker fire timer mellom Bergen og Oslo og Trondheim og Oslo - og det ikke bare for at partilederen skal komme raskere ut til velgerne

235

I byene våre får stadig flere unger atsmå. Til og med ørebetennelse skyldes luftforurensing. Derfor har jeg fått bråtevis med takkebrev etter at SV foreslo at vi gjør sentrum i byene våre til sammenhengende nett av gågater. Med lekeapparater, benker, uteserveringer, parkanlegg og trær.

240

Framtidas transport er å satse på bilen i utkantene og kollektivtrafikken i byene. Regjeringa la rett for påske fram Norsk Veiplan som satser på bilen i byene og ingenting i utkantene.

245

I Oslo skal det brukes ti tusen millioner kroner på nye motorveier. I Trondheim skal vi bruke to tusen millioner. Og det enda alle beregninger viser at når dagens sjuåringer får lappen i år 2000 så er køene akkurat like lange som i dag - så mange nye biler regner de med vi skal kjøpe i mellomtida.

250

Tenk om vi i stedet lærte av Sveits. De satte ned prisene på buss og bane og tapte ikke en eneste sveitserfranc på det. Det viste seg det som alle forstår, at blir kollektivtrafikken billig og effektiv så blir det - tro det eller ei - flere som bruker den og større inntekt. Må man ha parkeringsplass i stortingsgarasjen for ikke å forstå det?

255

Bilen gir oss stor frihet. Men kan vi ikke legge om avgiftene, sånn at de bilene som forurensar mye blir dyre og teknisk avanserte biler som forurensar lite ble billigere?

260

265 I februar vedtok Stortinget å bygge ut Melfjord-vassdraget i Nordland. Alle de andre partiene gikk sammen om å utvinne denne kraften 500 millioner kroner dyrere enn om vi hadde satset på energiøkonomisering.

I Norge kan vi klare oss med halvparten av dagens kraft - om vi skifter ut våre gammeldagse lyspærer, isolerer ledningenettene, lager nye varmesystemer osv.

270 Med åpne øyne satset de andre i kraftutbyggingens Mongstad. De valgte å utvinne kraften dyrt i stedet for billig. De valgte å ødelegge naturen heller enn å bevare den. Aller ivrigst var de som ellers snakker mest om misbruk av offentlige midler.

275 Hvilken fornærmelse mot Finnmark: Å sløse mer penger i et par kommuner enn Staten gir i tiltakspakken for et helt fylke!

280 Jeg vet det er noen som syns jeg snakker for mye om miljø. Det kan minne om søndagsskolelæreren som spurte en av sine flittige små om hva det er som har lang pjuskete hale, hopper fra tre til tre og spiser nøtter.

- Jo svarte gutten. Jeg ville jo tro det var et ekorn, men siden det er du som spør, sa er det vel Jesus.

285 Til dere som synes SV blir for grønt vil jeg si: Miljø er det viktigste spørsmål i var tid.

290 Vi har så evig nok politikere i Norge som reiser landet rundt og prater folk etter kjeften. Som sier en ting i Kristiansand og det motsatte i Lofoten. Folk som er til de grader værhaner at de skaper gjennomtrekk bare de kommer inn i et rom.

Fra første stund har jeg bestemt meg for at en sånn politiker vil ikke jeg være.

295 Derfor kommer jeg til å fortsette å si krystallklart fra at neste generasjon krever at vi viser større ydmykhet overfor naturen. Naturen kan vi bare samarbeide med - ikke underlegge oss.

Vi trenger mer av den holdningen som gjennomsyrrer Einar Skjæraasens kjente dikt:

300

Du ska itte trø i graset.

Spede spira lyt få stå.

305

Mållaust liv har og e meining

du lyt sjå og tenkje på

310 På Guds jord og i hass hage er du sjøl et lite strå.

På Kverneland fabrikker på Jæren så jeg en praktisk måte å komme bort fra "bruk og kast"-tankegangen på. I stedet for lønnsøkning har bedriftsklubben forhandlet med ledelsen om et "utstyrsbibliotek". Her kan de ansatte gratis låne
315 biltilhenger, små gravemaskiner, støvsugere, bor, hageredskaper og oppussingsutstyr. Store og små ting som vi bare trenger noen få ganger i året - eller livet - men som mange av oss i dag nesten "tvinges" til å kjøpe. Tiltaket er kjempepopulært - miljømessig fornuftig, billig og lettvint for den enkelte. Kverneland har vist langsiktig tenking i det små.

320

Det norske samfunnet roper på langsiktig tenkning og langsiktige investeringer.

Fornuftige miljøtiltak kan gi oss titusener av nye og lønnsomme arbeidsplasser - i jernbaneutbygging, energisparing, bygging av renseanlegg, overgang til mer
325 miljøvennlig landbruk, mer miljøvennlig skogsdrift, salg av renseteknologi osv.

Ofte har jeg som sosialist lyst til å rope: Gi oss noen ekte kapitalister i Norge! Gi oss noen som investerer langsiktig, som er opptatt av å skape arbeidsplasser. La oss kvitte oss med alle dem som bare er opptatt av de korte klippene, av å tjene
330 penger på penger i stedet for å skape noe!

Nå når i stedet børsen nye høyder. Børslotto er i gang igjen. Og spillerne er de samme.

335 Hvordan i alle dager skal vi da ha tillit til at de har lært, at jappesirkuset ikke opptrer med nye nummer? Jeg får ikke tillit til et næringsliv som godtar at toppsjefen i Den Norske Creditbank, som sølte bort millioner av innskyternes og skattebetalernes penger, etter et kort svev i en gylden fallskjerm kan starte som toppsjef i Wilhelmsens rederi.

Når norsk næringsliv ikke vil tenke langsiktig, må vi tvinge dem. Derfor vil SV innføre avgift på aksjespekulasjon - slik at næringslivet tvinges til langsiktig tenking.

345

Selv om vi ser framover minner jeg om at allerede for 3000 år siden tok mennesker et knusende oppgjør med den tidas japper og børsspekulanter som sløste vekk fellesskapets midler..

350 "Ve Eder", sier profeten Amos i Det gamle testamente:

"Ve Eder som ligger på elfenbensbenker og dovner eder på eders leier, og som eter lam av hjorden og kalver av fjøset, som synger all slags tull til harpens toner." (...) Hør dette ord - "Dere som undertrykker de svake. Dere som knuser
355 de fattige, som sier til deres menn: Kom med vin si vi får drikke! Herren, Israels Gud har svoret ved sin hellighet. Se dager kommer over dere da dere skal slepes bort med haker, og den siste levning av dere med fiskekroker (..) Dere skal bli slengt bort i seierherrens palass, sier Herren."

360 Jeg skulle gjerne utnevnt profeten Amos til den første SVer - om det ikke var for at vår fantasi med hensyn til straffen ikke er på langt nær så grusom.

Den som spør om framtids-Norge spør også om hvem som skal ha makt i Norge.

365

Knappt noen har mer makt og gjør mer som de vil med oss enn bankene.

Jeg har gått gjennom gebyrkatalogen for Kreditkassen. Den er nå nesten like lang som telefonkatalogen her i Skien.

370

Gebyrjungelen er misbruk av makt. Den gjør det er umulig for oss å vite hva det koster i ha penger stående i banken. Gebyrer gir makt - fordi vi mister oversikten. Gebyrer er splitt og hersk.

375 Dermed kan de velte alle tapene over på oss innskytere og skattebetalere. Hvor lenge skal vi finne oss i at bankene er blant Norges største mottakere av offentlig støtte?

380 Finansdepartementet støtter ikke direkte, slik som f.eks. med landbruksstøtten.
Åpent, oversiktlig og ærlig. I stedet senker man Norges Banks rente til bankene,
mens kundenes rente stort sett får bestå.

Dermed kan Bankforeningen fortsette å kritisere at de offentlige budsjettene er
385 for store. Statens støtte til bankene går over rentemarginen og ikke over
statsbudsjettet.

Og dermed kan de statsstøttede bankene betale utbytte til sine aksjonærer. Tolv
kroner pr. aksje i Kreditkassen, for eksempel - en bank med svære tap i 1988.

390 Og vet dere hvem Kreditkassen gir pengene vire videre til? Det er f.eks. Chase
Manhattan Bank - Rockefeller. Som aksjonær i Kreditkassen får Rockefeller
nesten tre millioner kroner av oss.

395 Det er vel dette det betyr - "sikkert som banken".

Jeg føler meg som gutten i keiserens nye klær når jeg spør: Hvor bliver det
personlige ansvar? Er dette den "risikovillige" kapital? Har Bankforeningen
lenger noen klær?

400 - Framtida.

Her om dagen traff jeg en mor med tre barn under skolealder. Det var på IKEA
like utafor Oslo. Hun kakka meg på skulderen og spurte: Kan du som politiker
405 love å gjøre noe for å hjelpe meg? Jeg betaler 6000 kroner måneden for
barnehage og dagmamma til de tre ungene mine. Kaller du det et barnevennlig
samfunn?

Alle vet at SV vil øke bevilgningene til barn og eldre dramatisk. Men folk er i tvil
410 - hvordan skal vi få det til?

Dere som lurere skal få høre noe dere aldri før har sett på TV. Jeg skal fortelle
dere hva SV sier nei til - alle de gode formål vi vil skjære ned på - for å få mer til
barn og eldreomsorg.

415 SV sier nei til ny storflyplass. Norge har nok flyplasser. De siste flyplassene som
er bygd har knapt et eneste flyanløp.

420 Vi sier nei til å bruke ti milliarder kroner på nye motorveier i Oslo-området.

Vi sier nei til kommunale prestisjeprosjekter som underjordisk parkeringshus og dyre rådhus.

425 Vi sier nei til skattelette for alle unntatt lavtlønte.

Vi vil kutte i forsvarsbudsjettet. Forsvaret sluker nå mer penger enn summen av alle offentlige investeringer til sammen.

430 Vi sier nei til å sløse med pengene på kraftutbygging når energisparing er billigere.

Vi sier nei til dyre prestisjeprosjekter i forbindelse med OL. OL bør arrangeres nøkternt og miljøvennlig.

435 SV mener at TV2 kan vente.

Kilde

Manuskript, Arbeiderbevegelsens arkiv

440

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/vare-verdier>

445

450

455